

Андрійченко Ю. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри романських мов
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СЕКСИЗМУ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню взаємодії іспанської мови і гендерного фактору, яке було викликано актуальною необхідністю вивчення нових тенденцій у розвитку мови, що утворилися під впливом змін, які відбулися в соціальному житті людини під впливом різних культур.

Ключові слова: гендер, текст, комунікація, мовні стереотипи, гендерні стереотипи.

Постановка проблеми. Чоловіки і жінки відповідають традиційним гендерним ролям, привласненим їм суспільством. Ці стереотипізовані ролі існують протягом століть. Традиційно, історично і соціально, жінкам надають вторинне положення в суспільстві, і ці гендерні стереотипи передаються з покоління в покоління. Навіть у сьогоденному глобалізованому світі жінки в певних країнах позбавлені багатьох прав. Феміністки та гендерні теоретики виступають за те, щоб покласти край цій дискримінації за статевою ознакою.

Метою статті є дослідження особливостей вираження сексизму в сучасній іспанській мові і можливих шляхів його подолання.

Завдання дослідження – дослідити особливості функціонування гендерних стереотипів у комунікації обох статей, з'ясувати, чи відрізняється мова чоловіків і жінок у комунікації, виявити найбільш типові випадки мовного сексизму.

Предметом дослідження в даній статті обрані лексичні одиниці сучасної іспанської мови.

Актуальність статті зумовлена постійним інтересом до вивчення різноманітних зв'язків мови, мислення і культури, а також механізмів репрезентації стереотипів в мові; домінуючих маркерів соціального статусу, а також гендерних стереотипів, які репрезентовані в системі конкретної мови і в певному виді дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Гендер і мова були пов'язані між собою в наукових працях задовго до другої половини жіночого руху, яка почалася наприкінці 60-х – на початку 70-х років минулого століття. Популярні тлумачення статі й мови, ймовірно, існували протягом багатьох століть до їхнього наукового визначення. Маємо на увазі ідеї про те, як жінки і чоловіки повинні говорити, і так звані народно-лінгвістичні уявлення про те, як вони насправді це роблять. Одним із стереотипів є уявлення про те, що жінки – багатослівні. Так звані гендерно-ексклюзивні використання мови зустрічаються доволі рідко і контрастують із більш поширеними. Вони відносяться до диференціальної тенденції, тобто способів, в яких мова жінок і чоловіків, як правило, відрізняється в одному контексті. На цьому тлі можна відзначити фонетичні, інтонаційні, лексичні, синтаксичні та більш ширші інтеракційні відмінності в мові двох статей.

Важливо відзначити, що будь-які такі тенденції завжди будуть неістотними в порівнянні з намаганнями жінок говорити аналогічно чоловікам. Тема жіночої і чоловічої мови являється

особливий інтерес для соціолінгвістів. Це питання включає диференціальні тенденції, наприклад, між формальною і розмовною мовами, використанням популярних мовних форм і стигматизованих варіантів, мовного консерватизму, який веде до змін у мові і позитивної і негативної оцінки таких змін. У дослідженнях В. Лабова і П. Традгілла емпіричні студії змін у використанні мови були особливо важливими і мали великий вплив на подальші роботи в цій галузі [4; 9]. У своїй роботі П. Традгілл корелює фонетичні та фонологічні зміни із соціальним класом, віком і стилістичним контекстом [4]. Однак після досліджень В. Лабова він також зацікавився вивченням біологічної статі як соціолінгвістичної змінної складової. П. Традгілл виявив, що жінки зазвичай використовують більш літературні мовні форми, ніж чоловіки. Дослідник також виявив, що жінки (більше за чоловіків) мали тенденцію до надмірної емоційності в мові, ніж це було необхідно [9].

Однак особливий інтерес, на нашу думку, викликають не стільки ці висновки, скільки їхнє пояснення. Знову ж таки за В. Лабовим, жінки в нашому суспільстві мають статус більш свідомих, ніж чоловіки, отже, вони є більш обізнаними щодо соціальної значущості лінгвістичних змінних. Це тлумачення заслуговує значної феміністської критики. Д. Камерон у своїй роботі «Фемінізм і лінгвістична теорія» передбачає, що жіночі оцінки можуть відбити своє розуміння гендерних стереотипів і їхнє подальше бажання виконати *нормальні* очікування суспільства. Д. Кемерон завдала критиці методологію дослідження П. Традгілла, зокрема його визначення соціального класу чоловіків і дружин [2, с. 63]. Певні припущення були зроблені про жіночий і чоловічий лінгвістичний консерватизм. В. Лабов виявив, що жінки, зазвичай, є менш лінгвістично консервативними: вони завжди були ініціаторами різноманітних змін в мові. В. Лабов зазначає, що в той час, як чоловіки, у своїй більшості, використовують більш нестандартні стійкі мовні форми, ніж жінки, коли мова йде про лінгвістичні зміни, жінки запроваджують нововведення, зокрема шляхом створення більш сприятливих нових мовних форм [4].

Інших відповідних емпіричних досліджень із мовних варіацій і статі не проводилось, але ціла низка студій внесла свій вклад у поширення феміністських тенденцій у мові. Це роботи С. Гал і Л. Мілроу [3, 7]. У своєму дослідженні С. Гал вивчала зміни мови в селі Оберварт, розташованому на угорському й австрійському кордоні. Дослідниця виявила, що молоді угорські жінки говорять по-німецьки в набагато більшому діапазоні ситуацій, ніж це роблять молоді угорські чоловіки і більш старі угорські жінки [3].

Це дослідження можна розглядати як таке, що виходить за межі поняття мовного співтовариства, щоб включити нелінгвістичну соціальну практику. Воно було визначено як сукупність людей, які об'єднані навколо взаємної участі в

роботі. Способи ведення справ, манера говорити, переконання, цінності, відносини, тобто практики виникають у ході цієї взаємної діяльності. Енн Бодін провела дослідження, яке ґрунтувалось на мовах неєвропейських суспільств, враховуючи при цьому не тільки стать комунікантів, але й зміст їхніх повідомлень. Передбачивши подальший розвиток гендерної науки і вивчення мови, дослідниця стверджувала, що гендерна диференціація (тим більше, яка не відбувається у власних мовах вчених) часто завищена [1]. Гендерні мовні відносини стали предметом зацікавленості не лише з боку лінгвістів, але й вчених із суміжних наук. Вони включають у себе поняття, яке можна назвати *лінгвістичний гендер* (наприклад, визначення гендерної маркованості природної і граматичної статі). Вони також містять у собі питання вербальні здібності в дівчаток і хлопчиків (в основному в опануванні першою мовою), у жінок і чоловіків, тих, хто вивчає іноземну мову в будь-якому віці. Емпіричні роботи, які вивчали взаємовплив гендеру й мови, існували задовго до сучасного жіночого руху. Але 70-і роки минулого століття ознаменували новий важливий феміністський імпульс розвитку мови і гендерних досліджень. Друга хвиля руху жінок, на ранніх стадіях відома як визвольний рух жінок (WLM), розпочалася в кінці 60-х років і з'явилася на тлі поширення руху за громадянські права в США.

Ці роки були часом феміністського протесту в багатьох західних країнах. Фемінізм придбав певні негативні асоціації. Проте прогресивні реформи тривали в усьому світі, і 1975 рік був визначений як Міжнародний жіночий рік. У цьому році Конференція Тихого океану жінок, що відбулася в Суве, Фіджі, прийняла важливі резолюції по положенню жінок, сім'ї, здоров'я, релігії, освіти, роботи, права та політики. На думку американської феміністки Робін Морган, сама семантика мови відображає стан жінок, адже вони навіть не мають власні прізвища, бо наслідують їх від батька і потім змінюють на прізвище чоловіка [8, с. 106].

У зарубіжній лінгвістиці 70–90 рр. XX століття гендерні дослідження проводилися в межах чотирьох основних напрямків: теорії *дефіцитності* жіночої мови, доміантної теорії, дифферентної теорії і теорії перформативності. У перших двох напрямках, представниками яких є П. Фішман, Р. Лакофф, Б. Торн, Н. Хенлі, К. Вест, Д. Зіммерман, в якості базового використовується поняття *домінуюча мужність*, внаслідок чого жінки розглядаються як загнoblена соціальна група, а мовні відмінності інтерпретуються в термінах «*владна чоловіча мова*» і «*безвладна жіноча мова*» [5]. Представники дифферентної теорії пояснюють гендерні відмінності існуванням комунікативно протилежних субкультур: жіночої та чоловічої, що сягають корінням у глибоке дитинство, в якому створюються і розвиваються різні культурні світи – світ хлопчиків і дівчаток. Дана модель слугує прикладом того, як теоретична орієнтація дослідників стосовно гендеру впливає на його визначення і варіативність мови.

Іхне дослідження також ґрунтується на припущеннях статевої біологічної теорії: модель передбачає, що конфлікт самців має орієнтацію на правосуддя. За цією теорією, під час конфлікту чоловік підтримує універсальну точку зору і використовує мову, щоб викликати повагу до себе. Чоловіки використовують логіку і раціональність, щоб вирішити конфлікт [5]. У патріархальних суспільствах мова – це маскулінна сфера, яка зумовляє *міру всіх речей*, яка приймається

чоловіками і веде до недооцінки всього фемінного. Сексистська мова – це плід сексистської соціальної практики, яка розвинулась завдяки сексистському вихованню в родині, в школі, в церкві, на роботі і навіть у сферах дозвілля за допомогою засобів комунікації. В іспанській мові один граматичний рід превалює над іншим. Іменник *hombre*, з низкою синонімів *macho*, *varonil* (які, у свою чергу, протягом довгого часу були синонімом *adulto*), визначає, як відомо, людство в цілому. Сексистська мова – це не створіння людської свідомості, а соціальний та історичний продукт, який містить у собі сприйняття реальності індивідів. Таким чином, мова є умовою мислення, яка визначає бачення світу і пропонує засоби для підтримки його структури.

Таким чином, на нашу думку, сексистська мова передає традиційну роль комунікантів, з огляду на статеву належність. Сексистська мова походить від соціальних трансформацій, які кожного разу продукують зміну парадигми індивідів або, навпаки, підтримують її протягом століть. Таким чином, умовно існують дві мови: перша – та, з якою народжується особа і яку вона опановує, і друга – та, яку вона набуває і в якій відображується концепція реальності кожного індивіда. Слід зазначити, що феномени набутої мови мають автоматичний характер, тобто встановлюються в когнітивному елементі індивіда і виражаються через слова, у вербальній або оральній формі. Крім того, сексистська мова вважається такою не лише тому що вона дискримінує за статевими ознаками, але й також через сприйняття індивідом набутих феноменів у мові. Хоча, як ми вже стверджували в нашому дослідженні, іспанська мова сама по собі не є сексистською, оскільки має у своєму розпорядженні обидва граматичних роди: чоловічий і жіночий, низку ресурсів для назв осіб обох статей, абстрактні іменники, – але саме від учасників мовної комунікації залежить, чи буде їхній комунікативний акт сексистським або ні.

За нашим дослідженням, не має жодного визначення, в яких би стверджувалось, що чоловічий рід є загальним або що він вживається для назв жіночого роду. Стосовно своєї структури сексистська мова знаходиться в повідомленні, а не в його формі, де не лише відбувається когнітивне втручання адресанта, але й концептуалізація тих понять, які виражає суспільство – скажімо, прихованих гендерних нерівностей. Тому не побачити жінку, яка включена в усі слова, що описують суспільство, є лінгвістичним сексизмом, який приховує її існування в усіх галузях соціального життя. Сексистська мова є певною формою дискримінації за статевими ознаками, які мають універсальний характер, де проголошується соціальна нерівність між чоловіками і жінками, що негативно впливає на останніх через обмеження і складнощі, з якими вони зіштовхуються в мові та повсякденному житті.

Висновки. На нашу думку, сучасна іспанська мова стала на шлях англійської, з її постійним з'ясуванням, що є політкоректним, а що – ні. Як відомо, це призвело до безглузких лінгвістичних зловживань в англійській мові. Сподіваємося, що іспанським лінгвістам вистачить здорового глузду в процесі адаптації до сучасних реалій. Перспективи подальшого розвитку вбачаємо в продовженні дослідження гендерних стереотипів, які функціонують у сучасній іспанській мові.

Література:

1. Bodine, A. Androcentrism in prescriptive grammar, *Language in Society* / Anne Bodine. – N.Y. : Newbury House, 1975, pp. 129–146.

2. Cameron, Deborah, Kulick, D. Language and Sexuality /Deborah Cameron, Kulick Don. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003, 230 p.
3. Gal, Susan Peasant men can't get wives: language change and sex roles in a bilingual community, Language in Society / Susan Gal. – Philadelphia, Pa.: University of Pennsylvania Press., 1986, 7: p. 1–17.
4. Labov, William (1962) The social history of a sound change on the island of Martha's Vineyard, Massachusetts, Master's essay / William Labov. – Columbia University, 1996. – 245 p.
5. Lakoff R. Language and Woman's Place / Robin Lakoff. – Cambridge University Press, 2004. – 303 p.
6. Meseguer García A. Es sexista la lengua española? /Álvaro García Meseguer. – Madrid : Ed. Paidós, 1994. – 254 p.
7. Milroy L. Language and Social Networks / Lesley Milroy. – Oxford: Basil Blackwell, 1980. – 132 p.
8. Morgan R. Going Too Far / Robin Morgan. – New York : Random House ed., 1987. – 187 p.
9. Trudgill, P. Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich, Language in Society / Peter Trudgill. – Cambridge: Cambridge University Press. 1995, pp. 179–195.

Андрійченко Ю. В. Особенности проявления сексизма в испанском языке

Аннотация. Статья посвящена исследованию взаимодействия языка и гендерного фактора, вызванному актуальной необходимостью изучения новых тенденций в развитии языка, которые возникли вследствие изменений, произошедших в социальной жизни человека под воздействием разных культур.

Ключевые слова: гендер, текст, коммуникация, языковые стереотипы, гендерные стереотипы.

Andriichenko Y. Features sexism in Spanish

Summary. The article investigates the interaction between language and gender, due to urgent need to study the new trends in the development of language, which arose under the influence of changes in the social life of man under the influence of different cultures.

Key words: gender, text, communication, language stereotype, gender stereotype.